

Här finns staden. Genom astronomiska mätningar fastställde den ryska expeditionen Mariehamns position. Mätplatsen fick en positionssten i granit.

Klar sikt. De ryska lantmätarna såg till att sikten blev klar längs baslinjen. Här är stenen i Ytterby som granskas av Birgitta Karlsson.

Bortglömda stenar mätte baslinje

År 1908 placerad ryska lantmätare ut tre speciella stenar på Åland: en i Ingby, en i Ytterby och en i det som i dag är stadshusbacken.

Med hjälp av stenarna kunde lantmätarna mäta ut Ålands baslinje som var till hjälp till exempel vid kartritning.

I dag är en står en sten på en ladugårdsbacke, en annan ger svalka åt kor på sommarbete och den tredje – ja, hur många stadsbor kan peka ut den på stadshusbacken?

Prosten och författaren **Valdemar Nyman** skrev i sin bok Åländska vägar om en sten i Ingby som skulle vara Ålands mittpunkt. Han hade fel. Stenen som finns i Ingby är bara en av tre stenar som ryska lantmätare placerade ut då de förberedde ett större sjömätningssprojekt i den åländska skärgården år 1908.

Tre stenar placerades ut. En sten i Ingby, en i Ytterby och en sten på Byaberget, det som i dag kallas Stadshusbacken. Tillsammans bildar stenarna en triangel som ger den baslinje som behövdes för att lantmätarna skulle kunna göra omfattande mätningar i skärgården och Bottenhavet.

Samma system finns på de flesta ställen i världen, det var nödvändigt för att man skulle kunna rita ut positioner innan man hade tillgång till modern teknik. Ortsbefolkningen trodde att lantmätarna mätte ut Ålands mittpunkt, men ste-

Till nytta. Den här stenen i Ingby har hjälpt ryska lantmätare mäta Ålands baslinje för nästan hundra år sedan.

narna användes till exempel då man ritade sjökort.

Tillsammans bildar stenarna vad ryssarna kallade Ålands baslinje, den är 3,2 kilometer lång. Stadens longitud mättes också upp med hjälp av stenarna. De ryska mätningarna var mycket exakta och de uppmätta värdena ingår fortfarande i finländska sjökort, skriver Museibyran på skylten vid stenen i Ingby.

Kosällskap

Stenen i Ytterby finns i **Jan-Olof** och **Birgitta Karlssons** kohage, högst uppe på ett berg. På stenen står det "Åländska basens ändpunkt".

– Då det är riktigt varmt brukar korna leta sig upp hit, det svalkar kanske lite, berättar Birgitta Karlsson som känner till de andra stenarna. Faktum är att man ser gårdstunet till Markusas i Ingby där den andra stenen finns.

– Det måste ha varit ett tungt arbete att få upp stenen hit,

funderar hon och känner på stenen.

– Tänk, jag har aldrig riktigt sett vad det står här förut.

Funnits mer text

Jörgen Ekström i Ingby vet berättat att man kunde se från stenen där till stenen i Ytterby då de ryska lantmätarna placerad ut stenarna. Det har hans farbror **Bernhard Johansson** berättat som mindes lantmätarna. Museibyran har också placerat ut ett anslag med information om stenen som finns på ladugårdsbacken.

– Det fanns ett mätinstrument överst på stenarna som användes då man mätte avstånden, men den tog ju ryssarna bort då de var klara.

På Ingbysten finns text både på ryska och svenska, och ursprungligen stod det betydligt mer på stenen.

– Hela fältet var fullt med text, men den har hackats bort av den ryska militären.

Tore Hägerstrand från Yternäs har forskat kring stenarna och kommer inom nästa år att ge ut sina resultat i en skrift. Han berättar att stenen som finns på Stadshusbacken togs bort efter att ryssarna lämnade Åland.

– Det var ju en ryssten, och man ville inte bli påmind om dem efter kriget. Sen placerades stenen vid Sjöfartsmuseet, men det var egentligen fel plats eftersom stenen inte har något att göra med sjöfart. För några år sedan tog Ålands skeppsbefälhavareförening initiativ till att den skulle flyttas tillbaka till sin ursprungliga plats.

Stenen finns idag väster om Stadshuset, men det är inte helt korrekt plats. Egentligen borde stenen vara 45 meter västerut, vilket betyder att den skulle stå inne i herrtoaletten om den skulle ha placerats på sin originalplats.

Ingen mittpunkt. Så här ser triangeln ut om man använder de ryska lantmätarnas mätstenar.

Grafik: MONICA FOGELSTRÖM

Originalplatsen. Här borde stenen i Stadshusbacken egentligen stå, men eftersom Stadshuset byggdes när stenen var flyttad, kunde man inte återbörda den till rätt plats. Den riktiga stenen finns nu placerad 45 meter österut.